

ESPOO
ESBO

OIKEUSMINISTERIÖ
Lainvalmisteluosasto

VIITE: Lausuntopyyntö 29.11.2013 OM16/41/2012

Oikeusministeriö on pyytänyt Espoon kaupungin talous- ja velkaneuvonnalta lausuntoa työryhmän mietinnöstä yksityishenkilön velkajärjestelylain tarkistamiseksi.

Kiitämme mahdollisuudesta lausunnon antamiseen ja esitämme kunnioittaen seuraavaa:

Espoon talous- ja velkaneuvonta katsoo, että työryhmä on tehnyt ansiokasta työtä ja pyrkinyt vastaamaan yhteiskunnallisiin haasteisiin, joita ovat mm. nuorten vaikea työllisyystilanne, elinkelpoisen yrittäjyyden edesauttaminen ja järjestelmän kustannusten vähentäminen.

Espoon talous- ja velkaneuvonta katsoo, että menettelykysymykset kaipaavat vielä täsmentämistä. Lisäksi katsomme, että työryhmän esitys asettaisi eri velallisyryhmiä eriarvoiseen asemaan. Olemme hämmentyneitä talous- ja velkaneuvonnan rooliristiriidoista, jotka työryhmän raportissa tulevat esiin. Olemme huolestuneita siitä, että esitetty lakimuutoksen kokonaisuus saattaa vähentää henkilökohtaista neuvontaa ja ohjausta aikakautena, jonka haasteena on löytää aikaa asiakastyöhön.

Katsomme, että lakiesityksen voimaansaattaminen edellyttäisi merkittäviä määrärahalisäyksiä talous- ja velkaneuvonnalle.

Velkajärjestelyn estyminen väliaikaisesta syystä

Työryhmän ehdotus nuorten nopeammalle pääsulle velkajärjestelyyn lyhyenkin työttömyyden aikana on kannatettava. Nuorten työttömyys on lisääntynyt kaikkein eniten alle 25-vuotiaiden ja 25-34-vuotiaiden keskuudessa. Katsomme, että velkajärjestelylain ikärajan tulisi olla sopusoinnussa nuorisolain kanssa, joka koskee alle 29-vuotiaita. Asiakkaille on tyypillistä, että he hakeutuvat talous- ja velkaneuvontaan viipeellä.

Haluamme kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että nuoret velalliset saattavat tulkita velkajärjestelyn "oikeutuksen" väärin ja saattaa olla, etteivät he jatkossakaan miellä vastuitaan ja velvollisuuksiinsa riittävästi. Tämän vuoksi talous- ja velkaneuvonnassa tulisi olla resursseja ja kykyä nuorten taloudenhallintataitojen edistämiseksi.

Katsomme, ettei työttömyyden kestolle pidä asettaa ehdotonta alarajaa vaan kokonaisharkinnan pitää olla mahdollista ja suhteuttaa se sekä yksilön että yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Aikarajat on mielestämme tarpeen kuitenkin määritellä ohjeenomaisesti hallituksen esityksessä.

Ehdotuksen perusteluissa tulisi täsmentää katsotaanko työttömyyden määritelmän kattavan myös erilaiset toimenpiteet kuten työharjoittelun, työvoimapolitiittisen koulutuksen tai osallistumisen aktiivointitoimenpiteenä esim. työpajatoimintaan.

Velkajärjestelyn yleiset esteet ja velkajärjestelyn myöntäminen yleisestä esteestä huolimatta

Pidämme perusteltuna kiinnittää huomiota myös velkojien toimintaan ja hyvään luotonantotapaan harkittaessa velkajärjestelyn esteitä. Samoin on kannatettavaa lieventää esteperusteita silloin kun

velallisen lakisääteisten veloitteiden laiminlyönti johtuu maksukyvyttömyydestä. Tosin maksukyvyttömyys -käsitettä pitäisi tarkentaa - eli sisältääkö käsite esim. kohtuulliset yksityisotot, välttämättömät maksut tavarantoimittajille ja palkkojen maksut.

Terminologian uudistaminen on perusteltua ja on perusteltua muuttaa sana "kevytmielinen" piittaamattomaksi tai vastuuttomaksi. Perusteluteksteissä on todettu, ettei lain tulkintaa ole tarkoitus muuttaa. Siten selvyyden vuoksi on tarpeetonta muuttaa ko. kohdan muotoilua ja lainkohtaan tulisi edelleenkin sisältyä lauseke " minkälaista harkintaa hänen asemassaan olleelta henkilöltä sellaisissa olosuhteissa voidaan kohtuudella edellyttää."

10 a § pitää palauttaa entiselleen eli tai -sana pitää poistaa ja pilkku palauttaa. Hallituksen esityksessä voisi selkeyttää ko. pykälää kuten toimikunnan mietinnössä sivuilla 87 ja 88 on esitetty. Kulunut aika painavana syynä pitää yksinäänkin riittää, vaikka maksukykyä ei ole. Tai - sana pitää poistaa, koska se voi aiheuttaa eriarvoisuutta maksukykyisten ja -kyvyttömiä kesken. Maksukykyinen voisi saada velkajärjestelyn nopeammin kuin "aikaa" tarvitseva maksukyvyttö.

Velkaselvittely ja sähköpostin käyttö velkaselvittelyssä

Suhtaudumme torjuvasti sähköpostin käyttöön velkaselvittelyvaiheessa etenkin jos on tarkoitus, että velkojat lähettäisivät saldotiedot talous- ja velkaneuvontaan sähköpostilla.

Tietosuojavaltuutetun mukaan taloudelliset tiedot ovat arkaluonteisia tietoja eivätkä sovellu lähetettäväksi sähköpostilla suojaamattomassa yhteydessä. Espoon talous- ja velkaneuvonnassa pyydetään ja vastaanotetaan päivittäin useita kymmeniä velkasaldotietoja. Valtakunnallisesti puhutaan sadoista tuhansista velkasaldoilmoituksista vuodessa. Vuonna 2012 neuvontayksiköissä tehtiin 16.288 taloudellisen tilanteen peruskartoitusta. Velkajärjestelyhakemuksissa asiakkailta on keskimäärin ollut 18 velkasuhdetta (Valkama 2011), mutta todennäköisesti velkasuhteiden määrä on suurempi.

Tällaisen massan siirtäminen sähköpostitoimitukseen yhdistettynä salauskoodien välittämiseen " toisessa välinaisessa" voisi aiheuttaa kaaoksen talous- ja velkaneuvonnassa. Sähköisen asiointijärjestelmän saamista tulisi kiirehtiä.

Työryhmän raportin mukaan velkajärjestelyn yhteydessä kuulutusmenettely on käytössä Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Muita kansainvälisiä vertailuja ei ole esitetty. Kuulutusmenettelyn käyttöön ottamista tulisi myös Suomessa harkita viimeistään silloin kun velkajärjestelyjä varten saadaan sähköinen asiointialusta. Käsitteemme mukaan kuulutusmenettely helpottaisi maksuohjelmien tekemistä etenkin näinä aikoina, jolloin asiakkaalla voi olla kymmenittäin velkoja ja kun saatavia myydään. Työryhmän raportin mukaan lähes viidesosalla velallisista oli jäänyt maksuohjelmasta puuttamaan velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka.

Asunnon säilyttäminen ja tavallisten velkojen vähimmäiskertymän laskeminen

Työryhmä esittää, että jos velallinen saa säilyttää omitusasunnon velkajärjestelyn yhteydessä, tavallisten velkojen vähimmäiskertymä lasketaan viiden vuoden maksuohjelman perusteella. Katsomme, että säännöksellä on sanktiomainen luonne ja se asettaa velalliset eriarvoiseen asemaan.

Jos asuntonsa säilyttävälle velalliselle myönnetään velkajärjestely ilman esteperusteita, tavallisten velkojen vähimmäiskertymä tulee laskea kolme vuotta kestävä maksuohjelman perusteella ja lisäsuoritusvelvollisuus tulisi vahvistaa samalle ajalle.

Lisäsuoritusvelvollisuus

Norjassa ja Tanskassa ei työryhmän mietinnön mukaan ole lainkaan lisäsuoritusvelvollisuutta. Ruotsissa lisäsuoritusvelvollisuus toteutuu ns. reaaliaikaisesti ulosoton kautta.

Katsomme, että lisäsuoritusvelvollisuus tulisi rajata vain niihin tapauksiin, joissa velallisen tulot ovat **olennaisesti** parantuneet, esim. niin, että velallinen on saanut työpaikan tai huomattavasti paremmin palkatun työn. Tällainen henki oli vuoden 1993 laissa, mutta lainsäädäntöä on sittemmin muutettu.

Työryhmän esittämä 1500 euron raja (125 euroa/kk) ei ole kustannus- ja hyötytehokas. Jos raja on edelleenkin alhainen, lisäsuoritusvelvollisuus joudutaan hyvin usein tarkistamaan "varmuuden vuoksi" eikä muutos juurikaan vähennä laskelmien tekemisen tarvetta talous- ja velkaneuvonnassa. Esim. vuonna 2012 talous- ja velkaneuvojat ovat Kuluttajaviraston tilaston mukaan tarkistaneet lisäsuoritusvelvollisuuden 2125 kertaa ja näistä noin puolet on ollut "varmuuden vuoksi" tehtyjä laskelmia. Asioiden käsittelykustannukset eivät useinkaan riitä kattamaan taloudellista hyötyä.

On myös huomattava, että viimeisten vuosien aikana tuloverotus on alentunut ja on siirrytty kuluttamisen verotukseen.

Työryhmä esittää lisäsuoritusvelvollisuuden poistamista eläkeikäisiltä. Ehdotus on sinänsä kannatettava, mutta ehdotus saattaa aiheuttaa riitaisuuksia. Voimassa olevankin lain mukaan lisäsuoritusvelvollisuuden poistaminen on ollut mahdollista, mutta sitä ei ole yleensä esitetty eikä maksuohjelmassa määrätty. Jos lisäsuoritusvelvollisuus poistetaan velalliselta, tulisi samalla poistaa myös velkojan tiedonsaantioikeus velallisen tilanteesta.

Työryhmän ehdottama lisäsuoritusten maksuaikataulu on liian kireä loppuvuodesta päättyville maksuohjelmille. Ehdotamme, että myös päättymisvuodelta suoritus tulisi maksaa päättymistä seuraavan 12 kuukauden aikana.

Lisäsuoritusten pienille kertymille tulisi säätää vastaava alaraja kuin velkajärjestelyasetusluonnoksen 6 a §:ssä on. Tällä hetkellä on ongelmallista, että aivan pienetkin suoritukset tulisi velkojille tilittää, kun mitään euromääräistä rajaa ei ole.

Maksuohjelman laadinta talous- ja velkaneuvonnassa ja menettely käräjäoikeudessa

Työryhmä on esittänyt selvittäjien käytön vähentämistä ja maksuohjelmien laadintaa nykyistä useammin talous- ja velkaneuvonnassa.

Espoon talous- ja velkaneuvonta pitää sinänsä kannatettavana, että velallisen ehdotus maksuohjelmaksi voidaan laatia jo hakemuksen yhteyteen, jos ehdotus syntyy vaivattomasti hakemusta laadittaessa. Ilmeisesti on tarpeen täsmentää, ettei maksuohjelmaehdotusta voida kategorisesti jättää tuomioistuimessa tutkimatta.

Katsomme kuitenkin, että maksuohjelmaehdotus hakemuksen yhteyteen on järkevää laatia vain sellaisissa tilanteissa, joissa tiedetään, ettei velallinen maksa velkojaan hakemuksen jättämisen jälkeen ja ettei velkojan saatavan määrä kasva perintäkulujen vuoksi. Saldopäivityksiltä ei useinkaan voida välttyä, sillä veloille tulee suorituksia myös menettelyn aikana tai velan määrä voi muuttua perintäkulujen vuoksi.

Työryhmän ehdotuksesta ei käy ilmi onko tarkoitus päättää velkajärjestelyn aloittamisesta ja maksuohjelman vahvistamisesta yhtäaikaisesti ja missä vaiheessa velkojat tai velallinen voivat ilmoittaa mahdollisesta velan määrän muutoksesta aloittamispäivälle. Mielestämme aloituspäätöstä ja maksuohjelman vahvistamista koskevaa päätöstä ei voi tehdä yhtäaikaisesti: velallinen ja velkojat eivät voi tietää milloin velkajärjestelyn aloittamisesta annetaan päätös ja mikä velan määrä aloittamispäivänä on, jos saatavaa maksetaan menettelyn aikana. Velkaa saatetaan periä ulosoton kautta, ja tällöin ulosottomiehen pitäisi ilmoittaa velkasaldo aloittamispäivälle.

Selvittäjän määrääminen

Espoon talous- ja velkaneuvonta pitää tärkeänä, että selvittäjiä voidaan edelleen määrätä ja ettei maksuohjelman laadintavelvoitetta tuomioistuimenkaan taholta anneta. Maksuohjelma ja järjestelyn myöntäminen sisältää runsaasti harkinnan varaisia elementtejä. Espoon talous- ja velkaneuvonnassa 65 % hakemuksista johtaa lausunnon antamiseen ja myös istuntoja järjestetään runsaasti.

Maksuohjelman uudelleen laadinta

Työryhmä ehdottaa, että jos velallisen hakemukseen on liitetty maksuohjelmaehdotus, selvittäjä voidaan määrätä vain, jos se on asian riittäisyyden tai epäselvyyden vuoksi tarpeen. Espoon talous- ja velkaneuvonta katsoo, että selvittäjä pitää voida määrätä muistakin riittäisistä syistä. Tällaisia syitä voi olla esim. talous- ja velkaneuvonnan ruuhkat tai sairaustapaukset. Velallisen tulisi tarvittaessa voida pyytää selvittäjän määräämistä kesken prosessin.

Katsomme, ettei talous- ja velkaneuvonnassa ole järkevää laatia maksuohjelmaa useaan kertaan perustehtävän ollessa mahdollisimman monen asiakkaan neuvonta ja henkilökohtainen asiakastyö. Maksuohjelman uudelleen laadinta ei saa johtaa siihen, että uusien asiakkaiden pääsy talous- ja velkaneuvontaan viivästyy tai että neuvonnan painopiste siirtyy laskelmia tuottavaksi tahoksi. Aikakauden haasteena on nimenomaan henkilökohtaisen neuvonnan ja ohjaamisen lisääminen.

Maksuohjelmaa ei pidä palauttaa velalliselle uudelleen laadittavaksi ilman velallisen (laatijan) kuulemista ja velallisella tulee varata tilaisuus vastineen antamiseen. Toisaalta jää epäselväksi, neuvotteleeko käräjäoikeus riittäisistä kysymyksistä velallisen ja velkojan kanssa, kuten selvittäjät nyt tekevät, vai voisiko oikeus määrätä velallisen (tai hänen avustajansa) käymään neuvottelut.

Katsomme, että menettelyyn liittyviä kysymyksiä olisi syytä täsmentää, kuten esimerkiksi, että kehoitus uuden maksuohjelman laatimiseen pitäisi antaa välipäätöksenä, josta voi valittaa maksuohjelman vahvistamispäätöksen yhteydessä.

Yhtenäisten atk-ohjelmien tarve ja asiakirjojen toimittaminen sähköpostilla tuomioistuimelle

Maksuohjelmien laadintaan on tarpeellista kehittää toimivat atk-ohjelmat johtavan viranomaisen toimesta. Kaupallinen tarjonta on tällä hetkellä hyvin kapea-alaista emmekä pidä hyväksyttävänä, että atk-ohjelmien hankinnasta koituisi talous- ja velkaneuvonnalle kustannuksia.

Työryhmän esityksestä ei käy ilmi millaisessa muodossa asiakirjat, hakemus ja maksuohjelma toimittaisiin käräjäoikeuteen jos velallinen (talous- ja velkaneuvonta) käyttää sähköpostia. Tähän vaiheeseen sähköpostin käyttö salauskoodilla suojattuna voinee juuri ja juuri sopia verrattain pienten päivittäisten asiamäärien vuoksi. Esitämme selvitettäväksi, voiko hakemuksia ja ohjelmaehdotuksia lähettää esim. excel-tiedostoina. Jos asiassa määrätään selvittäjä, olisi tarkoituksenmukaista, että tiedot olisivat sellaisessa muodossa, että selvittäjä voi tietoja uudelleen kirjaamatta ryhtyä maksuohjelman laadintaan. Selvittäjien työstä merkittävä osa on rutiinimaista tietojen siirtämistä kaavakkeelta toiselle. Mielestämme tässä on kaksinkertaisen työn vaihe, josta 2000 -luvulla pitäisi päästä eroon.

Työryhmä olisi voinut pohtia menettelyn yksinkertaistamista niinkin, että tarvittavien liitteiden määrää vähennetään.

Maksuohjelman noudattaminen ja vapaakuukausien määrä

Työryhmän mietinnöstä käy hyvin ilmi velallisten vaikeudet selviytyä maksuohjelman aikana ja myös se, että velkajärjestelyvelallinen voi tietyissä tilanteissa olla tiukemmalla kuin toimeentulotuen saaja. Ulosotossa vapaakuukausia on mahdollista saada kolmekin vuosittain.

Pidämme tärkeänä vapaakuukausien lisäämistä, mutta katsomme, ettei ehdotus ole riittävä. Vapaakuukausien määrää tulisi lisätä myös yli viisi vuotta kestävässä maksuohjelmassa niin, että vapaakuukausia voi pitää esim. yhden vuosittain. Katsomme myös, että lykättyt erät tulisi voida maksaa vasta maksuohjelman päättymisen jälkeen.

Maksuohjelman alkamisen lykkääminen

Työryhmä on työskentelyssään pohtinut myös maksuohjelman alkamisen lykkäämistä, mutta ei ole esittänyt sitä. Perusteluna työryhmä toteaa, että velallisen kannalta on tärkeää, että hän heti velka-

järjestelyn saatuaan alkaa maksaa velkojaan ja elää tiukan budjetin mukaisesti. Työryhmän mielestä velkajärjestelyn onnistuminen vaarantuisi, jos tiukan budjetin noudattaminen alkaisi vasta myöhemmin.

Espoon talous- ja velkaneuvonta esittää uudelleen harkittavaksi lykkäysmahdollisuutta velallisen sitä pyytäessä. Velalliset ovat usein olleet ulosoton perinnän kohteena vuosikautia, jolloin välttämättömiä hankintoja on jäänyt rästiin.

Maksuohjelman toteuttaminen ulosoton kautta

Espoon talous- ja velkaneuvonta haluaa kiinnittää huomiota myös maksuohjelman noudattamisen vaikeuteen sellaisissa tilanteissa, jossa asiakkaalla on kymmenittäin velkoja ja asiakkaan toimintakyky on heikko. Voimassa olevan lain mukaan tuomioistuimien voi määrätä, että velallisen on suoritettava maksut osaksi tai kokonaan ulosottomiehelle velkojille tilitettäväksi ja että ulosottomies voi antaa ulosottolaissa tarkoitetun maksukiellon maksuohjelman mukaisten suoritusten pidättämiseksi velallisen tulosta.

Käytännössä määräyksiä annetaan vain harvoin ja ainakin osittain taustalla on se, että ulosotto joutuu hoitamaan suoritukset manuaalisesti Uljas-järjestelmän ulkopuolella. Tehtävä on siis ulosotollekin vaikea. Joissain tilanteissa on päädytty edunvalvojan hakemiseen maksuohjelman toteuttamisen turvaamiseksi. Tämä on kuitenkin liian raskas menettely, jollei muuta suoranaista tarvetta edunvalvonnalle ole. Esitämme siis tutkittavaksi, miten velkajärjestelysuoritukset saataisiin hoidettua ulosoton kautta nykyistä helpommin.

Yrittäjien neuvonta ja yrittäjien velkajärjestely

Työryhmän tavoitteena on ollut yrittäjien aseman parantaminen. Espoon talous- ja velkaneuvonta pitää hyvänä, että yrittäjyyden jatkamista pyritään myös yksityishenkilön velkajärjestelyn keinoin edistämään.

Tosiasiallisesti yrittäjien asemaan kohdistuu heikennys, jos yrittäjiltä tullaan jatkossa vaatimaan maksuvaraa myös yksityistalouden velkoihin, kuten pykälässä 45 esitetään. Emme pidä perusteltuna yrittäjien asettamista muita velallisia heikompaan asemaan. Katsomme kuitenkin, että yritystoiminnan täytyy olla niin kannattavaa, että velallisen toimeentulo on turvattu hänen yrityksestä saamallaan tulolla. Maksuvaraa ei tarvitse olla, kunhan se ei ole huomattavasti negatiivinen.

Olemme vakavasti huolissamme talous- ja velkaneuvonnan ruuhkautumisesta yrittäjien neuvonnan vuoksi. Suomessa on 163.000 yksinyrittäjää heistä joka viides elää köyhyysrajalla tai sen alapuolella. Työryhmä on arvioinut kuitenkin vain noin 400 yrittäjän kääntyvän talous- ja velkaneuvonnan puoleen. Uskomme määrän olevan moninkertainen.

Ennakoimme, että lakiuudistus herättää yrittäjien toiveita päästä velkajärjestelyyn ja aiheuttaa runsaasti yhteydenottoja ja käyntejä talous- ja velkaneuvonnassa, mutta todennäköisesti järjestely myönnettäisiin vain harvoin.

Mietinnössä on esitetty Talousapu-palvelun kytkemistä elinkeinotoimintaa koskevien asiantuntijaselvitysten laadintaan kohtuullista kiinteää maksua vastaan. Espoon talous- ja velkaneuvonta suhtautuu pidättyvästi tehtävien osoittamiseksi taholle, joka ei ole lakisääteinen eikä mahdollisesti edes julkisen valvonnan piirissä. Yrittäjävelallisten voi olla käytännössä mahdotonta kääntyä maksullisen palvelun puoleen, mikä lisäisi talous- ja velkaneuvonnan painetta avustamiseen.

Talous- ja velkaneuvojen perusteellinen koulutus ennen lain voimaan tuloa pitää varmistaa ja koulutusta tulee olla tarjolla myös lain voimaan tulon jälkeen. Neuvojilla tulee olla myös konsultaation mahdollisuus.

Henkilöresurssit

Työryhmä esittää velkajärjestelyn käytön lisäämistä ja uusia tehtäviä talous- ja velkaneuvonnalle.

Nuorten nopeampi pääsy velkajärjestelyyn ja yrittäjien neuvonta aiheuttaisivat huomattavan työ- määrän lisääntymisen. Myös maksuohjelmien laadinta lisää neuvonnan tehtäviä. Menettelyn yksin- kertaistamien eli ns. yhden saldotuksen periaate olisi käytännössä mahdollista vain harvoin. Lisäsuo- ritusrajan pienehköllä nostamisella on vain marginaalinen merkitys talous- ja velkaneuvonnan työ- määrään (työryhmän arvion mukaan 1,5 henkilötyövuotta, joka on noin 1 % nykyresursseista). Koko- naisuutena talous- ja velkaneuvonnan työ määrä kasvaisi merkittävästi.

Työryhmä katsoo, että muutokset aiheuttaisivat talous- ja velkaneuvonnalle 5 henkilötyövuoden li- sätarpeen. Pidämme esitystä varsin alimitoitettuna ja on myös huomattava, että viiden henkilötyö- vuoden jakaminen eri yksiköiden kesken ei ole mahdollista.

Emme voi hyväksyä tehtävien lisäämistä pienten resurssilisäyksen turvin tilanteessa, jossa talous- ja velkaneuvonnan resurssit ovat jo lähtökohtaisesti liian pienet. Katsomme, että lain vahvistaminen edellyttäisi merkittäviä resurssilisäyksiä.

Myös käräjäoikeuden resursseista tulee huolehtia, jottei velallisten asioiden käsittely muutosten vuoksi hidastu.

Talous- ja velkaneuvonnan puolueettomuus

Työryhmässä näyttää olleen sekaannusta talous- ja velkaneuvonnan roolista ja puolueettomuudesta. Työryhmä on sivulla 49 viitannut talous- ja velkaneuvontalain esitöihin (HE 37/2000 vp) seuraavasti:

”Velkaneuvojan tehtävänä olisi 1 momentin 4 kohdan mukaan avustaa velallista velkajärjes- telyyn liittyvän asian hoitamisessa, erityisesti velkajärjestelyhakemuksen ja muiden tarvitta- vien selvitysten ja asiakirjojen laatimisessa. Jos on selvää, että velallisen hakemus ei voi me- nestyä, velkaneuvojan tulisi selvittää velalliselle syyt siihen. Velallinen saattaa kuitenkin ha- luta asiasta tuomioistuimen ratkaisun. Lähtökohtana tulisi tällöinkin olla se, että velallinen saa tarvitsemansa avun velkaneuvonnasta.”

Edellä olevan perusteella työryhmä on päätenyt toteamaan seuraavasti:

”Joskus talous- ja velkaneuvoja voi siis joutua laatimaan velkajärjestelyhakemuksen tilan- teessa, jossa hänen käsityksensä mukaan velkajärjestelyä ei tulisi myöntää, velallinen esittää vaatimuksia, jotka eivät ole lain mukaisia tai neuvoja muutoin on epävarma esitetyn tiedon oikeellisuudesta. Tällöin talous- ja velkaneuvoja ilmoittaa hakemuksessa, että hän ei toimi velallisen avustajana vaan ainoastaan hakemuksen laatijana, eikä liitä hakemukseen maksuohjelmaehdotusta. Jos siis käräjäoikeus päättää aloittaa velkajärjeste- lyn, määrätään asiassa selvittäjä joka tapauksessa. Velkojat voivat siten luottaa siihen, että talous- ja velkaneuvojen laatimat maksuohjelmaehdotukset on tehty lain mukaan eikä ainoastaan velallisen etuja silmällä pitäen.”

Talous- ja velkaneuvontalain 6 a -koden mukaan talous- ja velkaneuvoja voi toimia oikeudenkäyn- tiasiamiehenä tai -avustajana velkajärjestelyyn liittyvässä. Laki oikeudenkäyntiavustajista säätelee oikeudenkäyntiavustajien velvollisuuksia mm. seuraavasti:

Luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle us- kotut oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävät. Mainituissa tehtävissä oikeuden- käyntiavustajan tulee erityisesti:

- 1) olla asiakkaalleen lojaali sekä parhaan kykynsä mukaan valvoa asiakkaansa etua ja oikeutta;

2) olla riippumaton sellaisista ulkopuolisista vaikutteista, jotka voivat haitata hänen kykyään täysipainoisesti valvoa asiakkaansa etua, sekä säilyttää toiminnassaan riippumattomuutensa

Katsomme, että talous- ja velkaneuvonnan tehtäväkuvaus pitää muotoilla uudelleen niin, ettei talous- ja velkaneuvonnan rooli jää epäselväksi ja että maksuohjelmaa laadittaessakin talous- ja velkaneuvoja toimii velallisen avustajana siten kuin laki oikeudenkäyntiavustajista säätelee.

Pidämme huonona asianlaitana sellaista tilannetta, jossa neuvojan on laadittava velalliselle hakemus tai maksuohjelma, jolle asiakkaan ja neuvojan välillä ole keskinäistä luottamusta. Erityisen pöyryttävää on jos neuvoja laatii hakemuksen "pakon edessä" ja samalla toimii velallisen edun vastaisesti merkitsemällä neuvonnan hakemuksen laatijaksi jos kyseisellä merkinnällä on tarkoitus viestiä, ettei neuvojan käsityksen mukaan velkajärjestelyä tulisi myöntää. Selvittäjän pitää olla tehtävässään puolueeton, mutta talous- ja velkaneuvojan rooliin se ei sovi, koska velallista ei voi jättää ilman avustajaa.

Tällaisissa tilanteissa tulisi olla riittävä ja lojaalia, että neuvonnassa annetaan velalliselle ohjeita ja tietoja velkajärjestelyn hakemisesta, mutta asiakirjojen laatimisvelvoitetta ei pitäisi olla.

Muita uudistamistarpeita: Valtion korvaus talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä ja neuvonnan organisointi

Kunnille maksettava korvaus ja neuvojen palkkaus

Espoon talous- ja velkaneuvonta haluaa kiinnittää huomiota neuvojen heikkoon palkkaan suhteessa työn vaativuuteen ja työn vaativuuden kasvuun. Paheksomme, että talous- ja velkaneuvonta nähdään kustannusvakiuna yhtä aikaa kun sille esitetään uudenlaisia tehtäviä ja selvittäjän palkkioita esitetään korotettavaksi.

Työryhmän raportista käy ilmi, että yksityisen avustajan palkkioksi velkajärjestelyhakemuksen tekemisestä on yleensä hyväksytty 1 000 euroa, mikä vastaa kymmenen tunnin työtä. Talous- ja velkaneuvojen keskimääräisen palkan todetaan olevan 2.830 euroa.

Valtion korvauksia kunnille tulisi huomattavasti korottaa, jotta tehtäväkohtaisia palkkoja voitaisiin kunnissa määritellä uudelleen.

Talous- ja velkaneuvonnan valtiollistaminen

Työryhmä on ottanut kantaa myös talous- ja velkaneuvonnan valtiollistamiseen ja. Esitys pohjautuu selvityshenkilö Kirsti Rissasen raporttiin TEM 8/2009.

Espoon talous- ja velkaneuvonta on vakavasti huolissaan talous- ja velkaneuvonnan resursseista ja työn sisällön kehittämisestä aikakauden haasteiden mukaisesti. Katsomme, että toimintaympäristö on ehtinyt viidessä vuodessa muuttua, eikä siirtoa ole järkevää enää toteuttaa.

Tällä hetkellä palvelu on järjestetty valtion ja kunnan välisin sopimuksin. Kunnat ovat vapaaehtoisesti kattaneet palvelun kustannuksista noin 40 % rahamäärän ollessa 3-3,5 miljoonaa euroa. Siirto oikeusaputoimistoihin ilman valtion lisärahoitusta tarkoittaisi pahimmillaan resurssien leikkaamista kuntien rahoitusosuuden verran eli henkilöstöresurssien vähentymistä 40 %. Tällä hetkellä neuvoja on noin 130. Siirtoa ei pidä missään tapauksessa toteuttaa, jollei neuvontaan saada selvitysmies Kirsti Rissasen esittämiä resurssilisäyksiä.

Selvitysmiehen raportissa siirtoa oikeusavun yhteyteen on perusteltu talous- ja velkaneuvonnan tasapuolisella saatavuudella ja suurempien yksiköiden tarpeella. Tämän argumentin pohja on kuitenkin

kin hajoamassa kuntarakennelain edellyttämien kuntaliitosten vuoksi. Kuntien yhdistäminen mahdollistaa suuremmat toimintayksiköt, vähentää haavoittuvuutta ja tarjoaa paremmat edellytykset neuvojien kaipaamaan asiantuntevaan esimiestukeen.

Parikymmentä vuotta sitten velkajärjestelylakia säädettäessä organisaationa olisi hyvinkin voinut olla oikeusaputoimistot, kun asiakkaina oli enimmäkseen työttömyyden ja konkurssien takia ylivelkaantuneita ja suurimmalle osalle haettiin velkajärjestelyä tuomioistuimelta. Nykyään ylivelkaantuneita pystytään yhä harvemmin auttamaan pelkillä juridisilla keinoilla. Valtakunnallisesti vain viidennekselle asiakkaista haetaan velkajärjestelyä käräjäoikeudelta. Monet tutkimukset osoittavat ylivelkaantumisen yhdistyvän laaja-alaisiin elämänhallintaongelmiin. Asiakkaat tarvitsevat yhtä aikaa monia kunnan sosiaali- ja terveystalouksia. Tehokkaimmin myönteisiä vaikutuksia saadaan aikaan kun talous- ja velkaneuvonta on samassa organisaatiossa kuin muutkin asiakkaan tarvitsemat rinnakkaispalvelut. Kunta tarjoaa kehittämiseen joustavan työympäristön aikakauden haasteiden ja asiakaskunnan muutoksia seuraten. Oikeusaputoimistoissa työote saattaisi kaventua juridiseksi.

Sosiaalinen luotto on organisoitu kunnissa yleensä talous- ja velkaneuvonnan rajapintaan, koska luottoa haetaan lähes yksinomaan velkojen järjestelyyn. Sosiaalista luottoa ei kaikissa kunnissa ole, mutta sen laajentamista kannatetaan yleisesti. Talous- ja velkaneuvonnan siirto valtiolle haittaisi sosiaalisen luoton laajentumista ja hajauttaisi samaa asiakaskuntaa palvelevat työntekijät kahteen organisaatioon. Siitä seuraisi uusia ja korkeita raja-aitoja yhteiskuntaan, jossa yhä enemmän kaivataan yhden luokun palveluita.

Asiakaskunnassa tapahtuneiden muutosten vuoksi talous- ja velkaneuvontaa ei tule siirtää oikeusaputoimistoihin. Sen sijaan talous- ja velkaneuvonnan ohjaus voidaan siirtää työministeriöstä oikeusministeriöön. Oikeusministeriön on luontevaa kehittää sähköiset asiointialustat.

Mikäli palvelu kuitenkin siirrettäisiin oikeusaputoimistoihin, tulee huolehtia, että resursseja lisätään merkittävästi nykyisestä ja tulee huolehtia, että kunnat voivat halutessaan edelleenkin jatkaa palvelun tuottamista valtion ja kunnan välisillä sopimuksilla.

Espoossa 28. tammikuuta 2014

ESPOON KAUPUNKI

Talous- ja velkaneuvonta

Aulikki Pentikäinen

johtava talous- ja velkaneuvoja

Lausunnon laatinut työryhmä: johtava talous- ja velkaneuvoja Aulikki Pentikäinen
varatuomari Hilkka Lehto, talous- ja velkaneuvoja Maija-Helena Nykänen